

OKURA MEKTUP

Sevgili okurum,

Bu kitabın amacı sana akıl vermek değil, kişisel yaşamımda oluşturmaya çalıştığım yol haritasını paylaşmak. Yaşamda sonsuz çeşitlilik vardır, buna karşılık yaşama dair fikirlerimiz ise haritalara benzetilebilir. Türkiye'nin kırk farklı türde haritası yapılabilir. Siyasi, idari, ekonomik, fiziki... Büyük ya da küçük ölçekli haritalar vardır. Yer şekillerini öne çıkaran ya da yerüstü ve yeraltı sularını öne çıkaran haritalar vardır... Ancak bu haritaların hiçbirisi Türkiye'nin tüm çeşitliliğini yansıtamaz. Sözün özü, her haritanın eksiklikleri vardır.

Bu kitabı da bir tür harita gibi düşünebilirsin. Haritalar yol iz bulmada sana yardımcı olur, fikir verir. Ancak sonuçta sorumluluk sende; yaşamın akışı içerisinde duyularını, aklını ve kalbini kullanarak tercihler yapması gereken sensin. Bu kitapla amacım sana akıl vermek değil, fikir vermek. Emanet akılla hayat yürümez. Fikir almaksa insanın ufkunu açabilir.

Aklı Karışık'ta hem sūfi gelenekten hem de modern bilimsel araştırmalardan yararlandım. Buradan hareketle yaptığım çıkarımlar ve yaşama yönelik önerilerim ise kişisel macerama dayalıdır.

Çıkarımlarda ve önerilerde kullandığım dilin akıl veren bir havasının olmasına aldıрма; bu sadece kestirme yolla yazmak için benimsediğim bir tarzdır.

TeŐekkür

Bu kitabın hazırlanmasında doğrudan ve dolaylı olarak pek çok dostum katkıda bulundu.

Sibel Ata'nın olağanüstü katkısı oldu; kitabın ham dosyasını yeniden yapılandırdı. Kitap, hüznübaz Őair Recep Yılmaz'ın titiz dil editörlüğünden geçti. Dilek Özkan, kritik eleŐtirileriyle çok önemli katkıda bulundu. Tuđçe Meç incelelikli biçimde kitabın redaksiyonunu yaptı.

Kitapta izlediğim tarz konusunda Yrd. Doç. Dr. Rukiye Őahin, Taner Ilıcak, Belgin Batum, Elif Çađlar, Nuri Molak ve İnci Özyurt'un ufuk açıcı değerlendirmeleri, aforizma tarzı yazılar konusunda Doç. Dr. Mustafa Koç, Bilge Han ve Yasemin Balcı'nın teŐvikleri bendeniz için çok yararlı oldu.

Medâr-ı iftiharlarım -Mustafa H., S. Hüseyin, Yunus Emre, İbrahim Halil ve Kutluhan BilgiŐah- çeŐitli eleŐtiri ve önerileriyle katkıda bulundu. Gülnar Mızrak çok dikkatlice son okumayı yaptı.

Sûfi ile Terapist'in Facebook sayfasını kurma fikrini veren Metin Ekrem Korkmaz dostumla yaptığımız beyin fırtınaları bu kitapta doğrudan yankılandı. *Sûfi ile Terapist*'in Facebook sayfasında gönüllü olarak editörlük yapan 40'a yakın dostumun dolaylı katkısı çok oldu. Ercan Gündođan başta olmak üzere, Burak Okur, Nihan Hayar, Feridun Akyıl ve Semih Karadeli ile yaptığımız tartiŐmalar da bu kitaba yansıdı.

Sinem Kurt, Yasemin Gülođlu ve Őükran Saltık teknik katkılarda bulundu.

Kerim Güç'ün bıkmak bilmeyen sıkı takibi olmasaydı bu kitap gün yüzü görmek için birkaç yıl daha bekleyebilirdi.

Cümlesine teŐekkür borçluyum. İyi ki varlar.

Ali Rıza Bayzan

GİRİŞ

Sadece haddini bilmek yetmez.

Kendi kadrini de bilmeli insan.

Denge budur.

Haddini bilir de kadrini bilmezsen

Hem Allah'a nankörlük etmiş

Hem kendine yazık etmiş olursun.

A. R. Bayzan

HERKESİN BİR HİKÂYESİ VARDIR

- ☉ İnsan beyni bir hikâye makinesidir.
- ☉ Biz, gerçekliği hikâyeleştirerek algılarız.
- ☉ İnsanlar, hikâyeleştirilmiş bir dünyada yaşar.
- ☉ Sohbetinde birbirimize hikâyeler anlatırız.

Hollywood senaristlerinin el kitabı *Story/Hikâye* adlı kitabında böyle yazıyor Robert McKee.¹ Öyleyse ben de hem kendimin hem de bu kitabın hikâyesiyle başlasam iyi olur.

Ay'ı Düşürüp Top Oynamak

Çocukluğumun ilk yılları bizimkilerin deyişle delilikle geçti. Trabzon'un gökyüzüne yakın bir köyünde -Araklı/ Mahtila- amca oğlu Salih'le birlikte Ay'a taş atardık, düşürüp top oynamak için. Kaç kez vurduğumuzu sandık ama bir türlü düşüremedik Ay'ı. Ablam ve amca kızı, bizden daha akıllı idi; "Yapmayın, etmeyin Ay düşerse dünya yıkılır." diyorlardı.

Yaramazlıklarım yüzünden çevremde "Deli Ali" olarak anıldım. Çılgınlıklarım yüzünden defalarca ölümle yüz yüze geldim. Kendi kendimden usanmıştım. Zaman zaman kafamı masaya koyup "Allah'ım burada biraz uyuyayım, sonra beni uslu bir çocuk olarak uyandır." diye dua etmiştim.

Sanırım ilkokul dörtten itibaren bir şekilde Hz. Ali'nin cenklerini anlatan kitaplarla başlayan bir okuma tutkusu kazandım. Annem, babama "Bu çocuk çok okumaya başladı, korkarım kırklara karışacak." diyordu. Keşke annemin dediği gibi çok okumakla kırklara, yani seçkin ermişler arasına girilebilseydi.

1 Robert McKee, *Senaryo Yazımının Özü Yapısı Tarzı ve İlkeleri*, Plato Film Yay., 2007.

Bilinmedik Sorular

Lise yıllarında varoluşsal konularla ilgili soruların çoğuna cevap verebilecekmiş gibi hissediyordum kendimi. Ama üniversiteye başladığımda bunun hiç de böyle olmadığını öğrendim. Meğer kendi küçük çevremizde sorulan soruların cevaplarını öğrenmişiz. Her sorunun cevabını biliyorduk, çünkü bize zaten sadece onları öğretmişlerdi.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki ilk kırk günümde lise yıllarında öğrendiklerimi unutmam gerektiğini anlamıştım. Çünkü sorular farklı idi, bu bir. İkincisi, farklı dünya görüşündeki birini ikna edebilmek için karşı tarafın da kabul edeceği kanıtlara/referanslara ihtiyaç vardı.

Sorgulama süreci, inançsızlığın eşliğine kadar varınca her şeyi yeni baştan kanıtlara dayalı olarak öğrenmem gerektiği kafama dank etmişti. Okulun tartışmalı ortamı, kitap okumak için büyük bir motivasyon sağlıyordu. Hem bu motivasyon hem merak sayesinde okul dışı zamanlarımda çoğu okumakla geçti. A. Ü. İlahiyat Fakültesi iki yıl kadar ikinci okulum oldu neredeyse; hocalar çok ilgiliydi, sağ olsunlar, bitmek tükenmek bilmeyen sabırlarıyla sorularıma cevap verdiler.

Bir yandan her şeyi yeniden öğrenmek için kitap dünyasına dalmak; beyin fırtınaları, fikir tartışmaları, her şeyi yeniden anlamlandırmaya çalışmak; bir yandan da içsel çatışmalar, duygusal karmaşalar... Derken med-cezirli, heyecanlı ve coşkulu geçen üniversite yılları...

Psikoterapiler ve Tasavvuf

Yüksek lisans tezimi "Psikoterapiler ve Tasavvuf" üzerine bir karşılaştırma çalışması olarak seçtim. Tezin arka planında üniversite yıllarında derinden hissettiğim "Doğu-Batı, din-bilim, gelenek-modern-postmodern" karşılaştırması da vardı.

Tez çalıőmam bir açıdan entelektüel merak, baőka bir açıdan kendi yaőam maceramdaki yol haritası arayıőı idi. Bu bakımdan tez çalıőmamdan hareketle kaleme aldığım *Súfi ile Terapist* ve *Terapistin Súfi Olursa* kitaplarım, salt entelektüel bir çalıőma olmaktan çok, varoluşsal bir tezahür olarak ortaya ıktı. Őimdi *Aklı Karışık* da bu serinin devamı olarak sahne alıyor.

Aklı Karışık'la ilgili Őunu özellikle vurgulamak isterim: Varlık ve yaőam sonsuz zenginliktedir. Ve her insanın bir hikâyesi, bir macerası vardır. Herkesin aklı var ama her akıl binbir türlü fikir üretebilir. Herkes kendi yaőam macerasına göre az çok farklı ve özgün fikirler geliőtirmelidir. Yoksa yaőça kırklara karıőınca içimizdeki çatışmalar, yaőadıęımız karmaşalar, içine düőtüęümüz ikilemler sona ermiyor ki sıra insanlara akıl vermeye gelsin.

BÖLÜM 1

ŞU UÇSUZ BUCAKSIZ EVRENİN EN GİZEMLİ BİLMECESİ

Bir güneş, bir zerre içinde gizlidir. Derken ansızın o zerre ağzını açar. O güneşin huzurunda gizlendiği yerden sıçradı mı gökler de zerre zerre olur yeryüzü de.

Mevlânâ, Mesnevî, VI/4580

EVRENİN DOĞUM GÜNÜ

🌀 Başlangıçta hiçbir şey yoktu:

- Madde yoktu.
- Enerji yoktu.
- Hatta boşluk da yoktu.
- Zaman da yoktu.
- Çünkü evren yoktu.

🌀 İşte bu hiçlikten, bir atomdan da küçük bir ateş topu çıktı, bundan yaklaşık 13,8 milyar yıl önce. Evreni oluşturacak her şey bu noktadan çıktı.

🌀 Kâinatın hikâyesinden bir parça bu, "Big Bang/Büyük Patlama" olarak bilinen.²

🌀 İlk kez 1920'li yıllarda Rus kozmolog ve matematikçi Alexander Friedmann (ö. 1925) ve Belçikalı fizikçi ve ilahiyatçı Georges Lemaitre (ö. 1966) tarafından ortaya atıldı.

🌀 Önce alayla ve şaşkınlıkla karşılansa da daha sonra astrofizikçiler arasında çok geniş bir kabul gördü.

🌀 Patlamalar kaotiktir. Ama Büyük Patlama'nın bunun tam aksine göz kamaştıracak kadar ölçülü ve dengeli olması hayranlık uyandırıcıdır.

🌀 Öyle ki patlamanın daha birinci saniyesinde tüm evrenin ayrıntılı planı ortaya çıkmıştır. Gökbilimciler geçmişe yönelik projeksiyon ile Büyük Patlama'nın ilk üç saniyesinde nelerin olduğunu tahmin etmektedir.³

2 Big Bang'e dair National Geographic belgeselini şu linkten izleyebilirsiniz: <https://goo.gl/VE448h>

Big Bang'in mini bir özeti için Bilim ve Teknik Dergisi'nin konuya dair posterine bakabilirsiniz: <https://goo.gl/AUs3FK>

3 Bkz. Steven Weinberg, *İlk Üç Dakika*, çev. Z. Aydın, Z. Aslan, Tübitak Yay., 1998.

ATOM ALTI PARÇACIKLARDAN GALAKSİLERE

- ⊗ Atomun içi neredeyse tamamen boşluktan oluşur!
- ⊗ Atom, bir çekirdek ile etrafında dolaşan elektronlardan oluşur.
- ⊗ Atomu 100 metre genişliği, 100 metre uzunluğu ve 100 metre yüksekliği olan kapalı bir stadyum olarak düşünelim. Bu durumda dahi atomun çekirdeği orta sahadaki bir misket kadar değildir. Atomun içindeki elektronlar ise çekirdekten de az yer tutar.⁴
- ⊗ Yakın zamana kadar evrende 100 milyar civarında galaksi olduğu sanılıyordu. Gökbilimciler, yeni araştırmalardan sonra evrende en az iki trilyon galaksinin olduğunu tahmin ediyor.⁵
- ⊗ 10 milyon yıldız içeren "cüce galaksiler" de var, bir trilyon yıldızı olan "dev galaksiler" de.⁶
- ⊗ Güneş dediğin, evrendeki iki trilyon galaksiden biri olan Samanyolu'ndaki 200 milyarı aşkın yıldızdan bir yıldızdır.⁷

⊗ Ama ilginçtir evrenin çoğu da boşluktan oluşmaktadır. O kadar ki Samanyolu ile Andromeda galaksileri çarpıştığına yıldızların birbirine çarpma olasılığı pek yoktur. Bu çarpışmanın 4 milyar yıl sonra gerçekleşeceği tahmin edildiği için endişeye gerek yok.

- 4 Atomla ilgili bilgileri TÜBİTAK'ın sitesinden aldım: <https://goo.gl/Buvc2H>
- 5 Bkz. <https://goo.gl/VgC5iZ>
- 6 Galaksiler hakkında özet bilgi için TÜBİTAK'ın şu posterine bakınız: <https://goo.gl/vxQyqx>
- 7 Samanyolu galaksisi hakkında özet bilgi için TÜBİTAK'ın şu posterine bakınız: <https://goo.gl/pLqR9N>

BİG BANG'DEN CANLILIĞA GİDEN YOLDA

☎ Tüm canlılar hücrelerden oluşur ve enerjisini içindeki mitokondriden sağlar. (Bakteriler ve arkeler hariç.)

☎ Protonlar olmasa mitokondri enerji üretmez.

☎ Mitokondri enerji üretmezse fotosentez de oksijenli solunum da imkânsız olur.

☎ Sözün özü, protonlar olmazsa canlılık olmaz.⁸

☎ Peki protonlar evrende ne zamandan beri var?

☎ Evrenin başlangıcı olan Büyük Patlama'nın daha ilk saniyesinden itibaren.⁹

☎ Türkçesi şu, Yaradan bizi 13.8 milyar yıl öncesinden yaratmaya başlamış.

☎ Canlılar, evren içerisinde rastlantısal bir yan ürün olarak çıkmamış.

8 Jane B. Reece, Lisa A. Urry, Michael L. Cain, Peter V. Minorsky, Robert B. Jaclson, Steven A. Wasserman, *Campbell Biyoloji*, 9. baskıdan çev. E. Gündüz ve arkadaşları, Palme Yay., 2013, s. 137.

9 Proton, atomun çekirdeğindeki parçacıklardan birisidir. Boyutunu hayal edebilirsiniz edin: Atomun yarıçapı, 1 metrenin 10 milyarda biri, çekirdeğinki ise, atomunkinin 10 binde biri kadardır.